

**ПРОФ. ДР ТИХОМИР ПЕТРОВИЋ
И ЊЕГОВО ДЕЛО**

Проф. др Тихомир Петровић

I

Тихомир Петровић (Бошњаце код Лесковац, 12. новембар 1949). Отац Боривоје, радник, мајка Радослава, рођена Јовановић, домаћица. Основну школу похађао у родном месту (1956-1964), гимназију у Лесковац (1964-1968), Вишу педагошку школу у Нишу (1969-1971). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао као ванредни студент (1972 - 1976). Магистрирао на Филолошком факултету, на смеру Наука о књижевности са темом „*Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације*“ (1986). Докторску тезу под називом „*Књижевна критика о српској књижевности за децу одбранио на истом факултету* (1990). Радио је као професор Књижевности на Учитељском факултету у Врању (1992 - 2003); професор Књижевности и књижевности за децу и Културе говора с реториком на Учитељском факултету у Сомбору.¹ Добио је награду за најбољи магистарски рад 1986. на Филолошком факултету у Београду.

II

БИБЛИОГРАФИЈА – **НАЈВАЖНИЈА ДЕЛА:** Објавио је књиге: *Огледи и критике из књижевности и језика* (1993), *Реторика* (2006), *Историја српске књижевности за децу* (2001), *Увод у књижевност* (2009), *Историја књижевности за децу* (2008), *Тамно огледало – огледи о читању* (2008), *Говори и критике* (2009), *Увод у књижевност* (2009), *Увод у књижевност за децу* (2010), *Срећа се радом стиче – пословице о раду* (2012), *Рад, изнад свега* (2013), *Иво Андрић о сиротињи* (2015), *Човек и дело* (2016).² Заступљен у књигама: *Воја Марјановић, Дечја књижевност у књижевној критици*, Београд 1998; *Воја Марјановић, Књижевност за децу и младе, Књижевна критика*, Београд 1998; *Драгутин Огњановић, Звезано јато, Књижевност за децу*, Београд 1999; *Лексикон писаца просветних радника, приредили Миливоје Трнавац и Миодраг Игњатовић*, Београд 2001; *Чедомир Мирковић, Лов на грешне мисли*, Београд 2002.

¹ *Напомена:* Видети сајт Педагошког факултета у Сомбору.

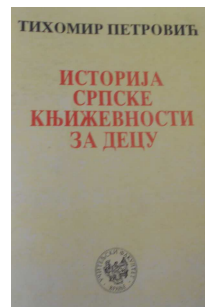
² *Напомена:* Списак дела наведена у књизи „Човек и дело“ (Сомбор 2016). *Напомена:* Члан редакција књижевних часописа *Освиг* (1993-1998), *Наше стварање* (од 1998), *Помак* (од 1996). Уредник је *Учитељског весника* (од 1997); члан *Удружења књижевника Србије* (од 1993), члан *Удружења универзитетских професора и научних радника Србије* (од 1997) и члан *Задужбине Десанка Максимовић* (од 1997).

III

ИСТОРИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

- Српска књижевност за децу имала је и свој дуги ток, и развој, и своје врхунце и падове; стварали су је многи српски писци, и они највећи, и имала је и своје критичаре и теоретичаре. Била је *сенка* „књижевности за одрасле”, али нико озбиљно није оспоравао њену аутентичност, јер је показивала и своју виталност и своју аутентичност; понекад је посустајала али никада није престајала да постоји још од времена Доситеја. Они најбољи и најозбиљнији критичари, који су пратили њен развој и размишљања о њеним дометима, особеностима и месту у општој књижевној ситуацији знали су да истакну и њене педагошке и њене естетске вредности. Од тих истраживача, којих није мали број, треба, свакако, поменути Милана Шевића, Симу Цуцића, Слободана Ж. Марковића, Милована Данојлића, Драгутина Огњановића, Милана Пражића, Зорицу Турјачанин и др. Ипак, изостало је систематско и свестрано изучавање књижевности за децу, тачније изостала је једна синтетичка књига која би обухватила целину те књижевности, од самих почетака до данашњих дана. Строги судија, чак, може поставити и овакво питање: „Како примити чињеницу да је, на данашњем развојном степену књижевноисторијске и критичке мисли, двовековна историја специфичног књижевног жанра измакла књижевној свести? То питање поставио је аутор те колико потребне и тражене синтетичке студије која се пре извесног времена појавила у књижевним изложима и скренула на себе нужну и, рекло би се, незаобилазну пажњу.³

Све то на убедљив начин описује и валоризује у својој обимној и свеобухватној *Историји српске књижевности за децу* др Тихомир Петровић, професор Учитељског факултета у Врању. Солидно припремљен за овај, слободно се може рећи, пионирски посао историчара једне специфичне области књижевне уметности. Петровић је најпре објавио неколико књига у којима је обрадио нека кључна питања која треба да реши сваки истраживач који се прихватио овог сложеног задатка и међу којима се истиче она под насловом *Дете и књижевност – књижевна критика у српској књижевности за децу*, а онда приступио синтези свих увида у ову проблематику. Најочљивија особеност те синтезе су потпуности којом је обухваћена двовековна историја српске књижевности за децу и, нарочито, увек спретна примена више метода чији

³ Н. Тимченко, Искрпно о дечјој књижевности, Наше стварање, 1-2/2003, стр. 144; У обимној, зналачки писаној Историји српске књижевности за децу, професор Петровић наводи и име аутора ове студије: „По мотивима и изразу, степену допадљивости и снази представљања, поезија Данила Коцића (1949) подудар се са текућом продукцијом. Стих лесковачког писца и новинара прожет је ритмом и звуком, неапелативног израза и изазива код младог читаоца осећање задовољства, стр. 509. Напомена: Оцена је дата поводом збирке дечјих песама Дневник на распушту.

је циљ свестраност приказивања свих релевантних појава и писаца који чине ову историју.

Петровић с подједнаком компетенцијом примењује и социолошки, и књижевноисторијски и књижевнокритички метод када описује друштвено-економске околности у којима се рађала и егзистирала српска дечја књижевност да би у свакој прилици критички процењивао естетске домете дела и писаца који су писали за децу. Уз све то, Петровић ради потпуности приказа преузима и улогу хроничара који региструје све публикације, пре свега часописе и листове, који су се бавили објављивањем текстова из дечје књижевности, не заборављајући ни овде да критички процењује књижевну и културно-историјску вредност тих публикација. Тако је историчар, хроничар и критичар у истој личности, Петровић симултано пратио и развој књижевности за децу и њене највеће домете. Наравно, полазећи од народне књижевности, у првом реду од бајки и басана, задржавајући се колико је потребно на делатности оних књижевних посленика који су свој рад на књижевности повезивали са својом грађанском и стручном обавезом (поменимо Луку Милованова, Јована Сундечића, Јована Суботића, Ђорђа Нетошевића, Димитрија Нешковића и др), преко Доситејевих текстова посвећених деци, и још много других марљивих посленика на дечјој књижевности из доба романтизма (на пример Бранка Радичевића, Јована Грчића Миленка и др.), Тихомир Петровић долази до првог великог писца за децу, Јована Јовановића Змаја, који је неоспорни врхунац и путоказ у овој врсти српске књижевности. Поклањајући Змају пуно пажње и простора, Петровић критички приказује и Змајеву поезију и његово место, значај и утицај који траје, непомућен и неспоран, и до данас.

„Својим богатим и разноврсним делом” – каже Петровић, Змај је ушао у историју српске књижевности и, како је сразмерно дуго живео, постао цела једна књижевност. У нашој књижевности, дечјој превасходно, мало је примера чистијег, снажнијег и потпунијег песничког генија од њега”. Змај, констатује Петровић, одсликао је дечји свет „у свим његовим облицима, разноврсним значењима и зрачењима, подаривши му уметничку аутономност и рељефност, заденувши га у игру и чаролију”; тиме је овај велики песник „промовисао ново поглавље у националној књижевности”. Аутор је, сем приказа Змајеве поезије и његовог доприноса српској књижевности, посветио потребан простор оним писцима који су стварали под Змајевим утицајем, ишли, како Петровић каже, његовим трагом. Аутор је даље знао са одмереношћу зналаца да истакне и његове најбоље примере дечје књижевности. То су у XIX веку Змај, а у XX веку, наш старији савременик Душан Радовић. Али, он није заобишао ни остале значајне писце, рецимо Нушића као писца првог, и успелог српског романа за децу, ни Ћопића, чија су остварења била не само популарна школска лектира него и предлошци за радо гледане филмове; није заобишао ни Десанку Максимовић, а адекватно је оценио и

у потребним размерама приказао опус такозваних писаца за децу као што су Мирослав Антић, Љубивоје Ршумовић, Душко Трифуновић, Милован Данојлић, Драган Лукић и др., не заборављајући ни Вуча и Андрића.

Уопште узев, импонује та Петровићева, рекли бисмо, апсолутна обавештеност и спремност да сваком писцу и појави да места у свом тексту и тиме га препоручи читаочевој пажњи.

И најзад, врхунац дечје поезије XX века је Душан Радовић, творац дела које је сјајно отелотворило нови дечји сензибилитет у поезији коју су многи рецитовали и доживели као прави израз дечје душе и дечјег поимања живота. Треба опет нагласити да Петровић није испустио ниједну релевантну књижевну појаву или иоле значајнијег писца.

Историја српске књижевности Тихомира Петровића је *прва у свом жанру код нас* али је својим одликама – већ сада се може рећи – незаобилазна.

Наша наука о књижевности добила је још једно добро утемељено и са потпуношћу које импонује остварено научно дело.⁴

IV

Професор Тихомир Петровић, то се лако може уочити читајући оцене Николаја Тимченка и проф. др Душана Јањића, али и других критичара, есејиста, посебно стручњака за најужу Петровићеву област интересовања, поставио изузетно високе научне критеријуме у своме раду и већ сада створио дело неспорне научне поткованости. Његов најзначајнији и наплоднији период рада је последња деценија минулог и године XXI века. У том временско оквиру, професор Петровић објављује и своја најзначајнија дела, којим је, нема никаквога спора, оправдано добио тако ласкаве оцене.

Тај стваралачки замах озбиљног историчара српске књижевности – не само дечије, иако је она у првом видокругу његовог рада – започео је књигом *„Дете и књижевност - књижевна критика о српској књижевности за децу“* (1991) - не без разлога помиње је најбољи лесковачки есејист и филозоф Николај Тимченко - који се помно бавио стваралаштвом Тихомира Петровића. Ту је, дабоме, и његова одлична књига *„Велибор Глигорић у реализму“* (1993). Мање је знано, и баш то треба нагласити, Петровић је магистарски рад на Филолошком факултету у Београду, управо посветио Глигорићу и његовом делу и тада је оцењено да је реч о *„најбољем магистарском раду Петровићеве генерације“*.

Аутор књиге *„Огледа о критици из књижевности и језика“* (1993), *„Цветника народне књижевности за децу“* (2000) и *„Књижевних записа“* (2000) – да поменемо само дела које су и наведена у његовој

⁴ Напомена, Опширније видети прилог Н. Тимченка, Искрпно о дечјој књижевности, Наше стварање 1-2, 2003, стр. 144.

краткој биографију, у „Историји српске књижевности за децу”, свих ових година, ревносно, готово са једнаком посвећеношћу професорском послу, бавио се и праћењем завичајне, лесковачке литературе, и о томе писао не само у „Помаку”, „Нашем стварању” и „Нашој речи”, него и гласилима која излазе „ван завичајног круга”. У тим оценама, писаним препознатљивим, јасним језиком, Петровић је снажно подстицао младе, даровите писце, али се, и то треба рећи, није клонио да пише о „извештаченој књижевности”, о делима која не завређују пажњу, па је та анализа његовог гледања на завичајни „књижевни круг” објављивана на истакнутим местима, на пример, у листу за књижевност „Помак”.

%

Поводом промоције назначајније књиге проф. др Тихомира Петровића, „Историје српске књижевности за децу”, написао сам краћи, информативни прилог, који је објављен у „Помаку”: „Тихомир Петровић, редовни професор Учитељског факултета у Врању, који живи и ствара у Лесковцу (1949, Бошњаце, код Лесковца) последњих месеци скренуо је пажњу најстручније, али и шире јавности својим капиталним делом „Историја српске књижевности за децу” у издању Учитељског факултета у Врању 2001. године.⁵

Недавно је у Лесковцу, у организацији Народне библиотеке и Дома културе организована изузетно успела промоција овог вредног дела. О самој књизи, њеном значају за српску књижевну мисао, опширно, изузетно стручно и нахнуто, говорили су Миодраг Матицки, директор и научни саветник Института за књижевност, проф. др Душан Јањић, професор на Технолошком факултету у Лесковцу и Филолошког факултета у Приштини, проф. др Миодраг Милинковић, професор Учитељског факултета у Ужицу и сам аутор.

Професори Матицки, Јањић и Милинковић сложили су се да је „Историја српске књижевности за децу” проф. др Тихомира Петровића писана изузетно студиозно и да је на продубљен начин представила два века српске литературе. Оцена Петровићевих колега је кристално јасна: овај научник је направио јасну паралелу, односно линију разграничења између главних и споредних токова српске литературе за децу. Наравно, неизбежне су биле навођене Петровићеве оцене о стваралаштву великана дечје литературе почев од Змаја до Десанке Максимовић и савремених аутора. Чини се да је најделикатнији у оцењивању био проф. др Милинковић, који је констатовао да је ово, заправо, *прва права историја српске књижевности за децу* и да је утолико њена историјска и свака друга вредност већ сада јасно изражена. Сам проф. Петровић сматра да је његова „Историја српске књижевности за децу” један од *пионирских подухвата* у нас али да је ова обимна, студиозна књига, вели проф. Петровић, писана, разумљиво, ослањајући се на искуство до којег су дошли ранији истраживачи у овој области, додајући да је „Историју...”

⁵ Д. Кошић, Помак, бр. 23/43, стр. 17.

писао највише у време када су претили пројектили НАТО, али да се тај огроман труд ипак, коначно, исплатио. „Ако се могла поткрасти понека омашка која нас по људској слабости несумњиво прати, онда то, поред осталог, није знак пристрасности или мањкавости субјективне природе (разлози свакако леже и у томе и сваки изговор је слаб), него само потврда чињенице да је - на оваквом послу и неједном овако обрађеном пољу - тешко начинити дело у целини успело у својој замисли, чак и да су на располагању претходне предрадње и опширна истраживања” – оцењује професор Тихомир Петровић. Наравно, овоме обимном и значајном делу, као и сваком другом, најважнији и трајнији суд даће време, али ако је судити по садашњим оценама стручњака, „Историја српске књижевности за децу” проф. др Тихомира Петровића већ сада заузима значајно место у српској критици, односно књижевној мисли.

У **МЕЋЕ ГОВОРЕЊА** - Означена као теорија (по Аристотелу, као способност проналажења свих могућих средстава за убеђивање), реторика подразумева скуп правила, форми и начина говорења, а беседништво праксу у којој се правила примењују, вештину уверавања (Платон) и умешност мишљења (Цицерон).⁶

У књизи проф. др Тихомира Петровића „Умеће говорења” (огледи о реторички са примерима, Учитељски факултет Врање, 2003), аутор је већ у уводном делу поставио питање: да ли ова област духа припада чистој или примењеној уметности? Следи и одговор: „Права се речитост - како би рекао Паскал – руга школској, научној, намештеној”.⁷

„По бјеседи се човек познаје” - записао је Вук Стефановић Караџић. Говор је, подсећа професор Петровић, грађевина од језичког материјала. Познавање језика се подразумева, а познавање граматике је азбука за држање говора. За сваку мисао, додаје угледни професор, ваља наћи најпрецизнију реч: бирати изразе који највише одговарају теми и говорној ситуацији, и који у слушаоцу изазивају тачне и јарке представе.

Беседништво је, примећује Петровић, виши ступањ наративног израза и зато „говорник нема право на часну осредњост своје беседе”. Професор Петровић подсећа да и Срби имају дугу традицију усменог беседништва. Оно започиње говорима Стефана Немање (1114 - 1200) на сабору у Расу, у коме се Немања одриче престола пре одласка у Свету Гору и говором његовог сина Саве, приликом помирења браће над моштима њиховог оца у манастиру Студеница. Велики беседник је био и краљ Милутин, а књижевну вредност има његов говор који је одржао поред одра своје мајке. У наше најпознатије црквене беседнике проф. Петровић убраја св. Саву, св. Николаја Велимировића и Јустина Поповића. Професор Петровић посебну пажњу посвећује језику и стилу. Лингвисти су

⁶ Д. Кошић, Лепота беседништва, Помак, јануар-јун 2004, стр. 26.

⁷ Видети др Тихомир Петровић, Умеће говорења, Учитељски факултет Врање 2003.

установили да људи у свету данас говоре са близу шест хиљада матерњих језика од којих је око 1.400 у фази ишчезавања. Језик беседе, као највиши ниво са сценским изразом, тежи одрђеном ефекту. Поетски употребљена реч увек изражава потпуније значење од комуникативног, уздиже говор изнад линије нормалног говора и делује јаче на слушаоце.

Понекад излагање из „главе” ствара утисак да је говорник приступио неспреман, да је предавач неспреман и да импровизује. Цицерон је од говорника очекивао да убеди, да се допадне и да узбуди. Говорников дар је моћно оружје. „Све се може речима изменити, брисати из живота и поново вратити у живот”. (Иво Андрић). Због тога се цени снага изговорене речи. („Господар си речи које ниси изговорио, а роб речи које си рекао” – арапска пословица). Мисао и осећање морају да претходе речима а не обратно: „Немој дозволити језику да грми ако ти снага шапуће.” (Сенека). Беседник мора бити примерено обучен, а сам говор би требало да буде јасан и аналитичан. Употреба цитата је право беседника. „Све што је лепо и моја је мисао”, речи су једног грчког филозофа. Добро је речено, вели проф. Петровић: „Грам добрих примера вреди више него килограм добрих речи!” У другом делу ове лепо уређене књиге (уредник проф. др *Момчило Златановић*, рецензент *Николај Тимченко*), проф. Петровић наводи више примера „антологијског беседништва” – од Буде и пророка Исаиља, Стевана Немање, Наполеона, Јована Скерлића, Николаја Велимировића и Иве Андрића до Матије Бећковића и других знаменитих људи садашњег доба, али и прохујалих векова.

VI

КЊИЖЕВНИ ЗАПИСИ – Професор др Тихомир Петровић објавио је и „*Књижевне записе I*“ и „*Књижевне записе II*“ у којима је знатну пажњу посветио и лесковачким ствараоцима.⁸

У првој књизи „*Књижевних записа*“ објављени су осврти или приказе дела неколико лесковачких писаца: Боре Здравковића, Томислава Н. Цветковића, Данила Коцића, Јована Пејчића и Душана Јањића.

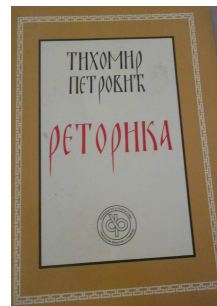
У другој књизи „*Књижевних записа*“ Петровић пише о у одељку „*Лесковачки књижевни круг*“ о Драгану Тасићу, Љиљани Јањић, Данилу Коцићу, Станку Миљковићу, Милану Божовићу, Груји Петковићу, Јосифу Стефановићу и Верици Баторовић Божовић.

⁸ Проф. др Тихомир Петровић, *Књижевни записи I*, Удружење писаца Лесковац 2000; „*Књижевни записи II*“, Удружење писаца Лесковац 2003. Уредник прве књиге био је Томислав Н. Цветковић, а рецензент друге књиге Николај Тимченко. *Напомена*: Опширније видети у деловима студије о писцима о којима Петровић пише.

VII

РЕТОРИКА - Тихомир Петровић објавио је и књигу *Реторика*, (Учитељски факултет Сомбор 2006) могло бисмо рећи допуњено издање „*Умећа говорења*” у којој је, између осталог, у поглавље „Одабране беседе”, унео *беседу Саше Хаџи Танчић* приликом уручивања *Андрићеве награде*, 10. октобра 1991. године у Београду. Беседа је насловљена „*Ватромети простора*”: „Има једно време у животу уметниковом”, каже Андрић у тексту „*Уметник и његово дело*”, „када му се одједном укаже цела права, и тако ограничена, мера наше личности, када му свет дође као оскудан предео или ограђен и затворен врт. То осећање се може јавити у разним временима уметничког живота, али као што је природно, то обично бива у прелазним периодима, понајчешће на граници зрелих година, када уметникова свест почиње да се оцртава и устаљује, као сума свих искустава, као коначна визија света.” Андрић још каже да је то критичан тренутак у кратком уметниковом веку, када сва радост и сав јад живота морају да се преобразе у разумевање за које је човек способан.⁹

Ових зрелих година живота остварила ми се једна велика нада, толико велика да сам мислио да се никад неће испунити. Награђен сам најкњижевнијом и најлепшом од свих награда – *Андрићевом наградом*.

Па ипак, уза сву радост која ме свег испуњава и указане части да је поделим са вама, у овом часу свако слављеничко расположење затамњено је силином неразумног обрушавања зла на нас и свет у нама, које обезвређује и обесмишљава све што смо као народ постигли и чему тежимо. Обесхрабрани ратом, згранути пред мржњом чију смо потмулост ипак морали предосетити много раније испод крхких површи лажног братства, окружени смо, на жалост, задахом једне заморене државне организације која му се слепо починила. Последњих деценија многе су нам неправде нанесене, како да помогнемо једни другима? Историја нам се суновратила са свом својом трагичношћу, на начин како смо је вековима преживљавали, али и у Андрићевом делу препознавали.

Андрићево стваралачко искуство драгоцено је како за поимање наше судбине на овим ветрометним просторима, тако и за нашу новију књижевност, баш зато што је острашћено историцизмом, без чега нам не може бити сигурнијег разјашњења савремености. Уз сву обазровост која је неопходна када се користе преимућства стварног историјског сазнања, Андрићев поступак стваралачког имагинирања одликују најбоља својства једног у суштини модерног књижевног поступка. Пратећи развој модерне

⁹ Саша Хаџи Танчић, *Ватромети простора*, беседа великог писца поводом уручивања Андрићеве награде 10. октобра 1991. године у Београду. *Напомена*: прилог објављен у *Реторици* проф. др Тихомира Петровића.

књижевне самосвести, могуће је установити да су се у његовом делу укрестили и сустигли многи значајни стилски и обликовани поступци, по којима нам се указује као претеча. Овом пригодом то посебно издвајамо због тога што још увек има оних који Андрићево дело настоје временски да ограниче на један, додуше, изузетан период књижевности.

Но не само да има оних који га као модерног књижевника негирају, него смо у последње време сведоци нецивизацијских насртаја на његову личност и споменичка обележја и то оних који су, изгледа, себе препознали у ликовима зле природе и душевне изопачености, које је као поуздан психолог Андрић у свом делу обликовао. Андрићево књижевно дело заслужује највећу пажњу и поштовање. Оно се најбоље само брани као трајна, савремена књижевна тековина.

У отварању наших духовних видика према Европи и свету, Андрићева дела су најпоузданији знакови поред пута.

Доказати се на трагу Андрићеве поетике то је за мене значило и у људском и стваралачком смислу више од једног књижевно естетског идеала. Стога награду која ми је данас уручена примам пре свега као потврду онога што сам следом таквог трага досегао на путу ка стваралачким настојањима да под слојевима свакодневице откривам, попут Андрића, понорне дубине универзума, човекову унутрашњу ствараност у свој њеној сложености, а посебно и сам феномен уметности.

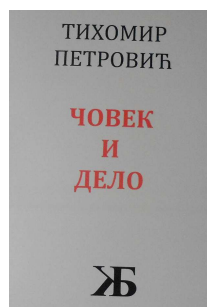
VIII

ЧОВЕК И ДЕЛО - Нова књига угледног професора др Тихомира Петровића „Човек и дело“ (Градска библиотека „Карло Бијелички“, Сомбор 2016) упечатљива је слика о људима и догађајима, о времену прошлом и садашњем.¹⁰

У више тематских целина, проф. Петровић говори о школи, политици, износи своју „живу реч“ и оцене о људима с којима се дружио или је, као универзитетски професор, проучивао њихов рад.

На самом почетку ове занимљиве књиге, писане јасним, препознатљивим стилем професора Петровића, дата је упечатљива историјска генеза Основне школе „Радоје Домановић“ из Бошњаца, коју је похађао и из које је понео дивне успомене на учитеље Оливеру и Радосава Кривокапића. Као талентовани истраживач, професор Петровић износи занимљиву генезу историјата самога села Бошњаце, али и школе.

У поглављу „Школа“, Петровић посвећује пажњу неким незаобилазним темама „школског свакодневља“, које је обрадио у прилозима „Сценска уметност у школи“ и „Школска дисциплина“, а ту су и занимљиви текстови „Спомен-дар незнамом учитељу“, „Учитељски (не)познавање“,

¹⁰ Данило Коцић, Уводна реч, Тихомир Петровић, Човек и дело, стр. 7. Сомбор 2016.

„Школски трубадури“, „Први сусрет“, „Галерија Педагошког факултета – боја на сомборској културној баштини“.

У прилогу занимљивог наслова „Школски трубадури“ (Књижевне новине, јун 2010), проф. Петровић указује да се са децом и младима друже песници „бољег гласа, међу њима уметници речи који се дижу на видуку као школски писци у најбољем смислу речи“, али, закључује угледни професор, „као по неком правилу школској младежи казују своје стихове песници чија крила немају песнички замах, летачи подсечених крила чији стихови не остављају утисак очекивања ваљано обављеног посла.“ У „Првом сусрету“, прилогу који одише топлином и истинском надахнутошћу, проф. Петровић подсећа на речи учитељице да је „школа велика кућа у којој су сва деца браћа и сестре, а учитељица мама која учи и чува.“

У поглављу „Жива реч“ налазе се прилози о Светом Сави, Хансу Кристијану Андерсену, професору Момчилу Златановићу и три уводна слова поводом уручивања награда Културно-просветне заједнице Лесковца, награде која носи Змајево име и награде Филолошког факултета у Београду за најбољи магистарски рад из Фонда „Велибор Глигорић“. Проф. Тихомир Петровић, као изузетни познавалац српске књижевности, посебно оне намењене најмлађима, свестрано је проучавао дело Светог Саве. „Лик на буквару сваког првака, најумнији српски просветитељ и понос свога народа, Свети Сава је, оцењује проф. Петровић, на врху свих светих у своме роду и свег православља“. Професор Петровић закључује: „Светитеља свога помињемо као најрођенијег и најбољег у нашем роду. Чувамо на њега спомен душама својим, као што се чува пламен на огњушту“.

Поводом четири деценије плоднога рада проф. др Момчила Златановића, у поздравном говору одржаном на Учитељском факултету у Врању 2003. године, проф. Петровић је с правом учео да је „пред нама некабинетски радник, који се не користи туђом имовином, истраживач чија се имагинарна радионица налази на чистом ваздуху, у срцу природе и међу људима.“ Постављајући питање „зашто су Златановићеве књиге као топле погаче које миришу на жито и воду изворску, проф. Петровић истиче да је на то питање најбољи одговор дао проф. Владан Недић. „Златановић је, вели проф. Недић, познавао „до присности живот у једном особеном дијалетском подручју. Његове књиге су топле и зато што су писане магичном, дијалекатском лексиком“.

Проф. др Тихомир Петровић, аутор изузетно значајних дела, међу којима засигурно централно место припада „Историји српске књижевности за децу“, написао је још једну занимљиву књигу у којој су уочљиви лепршавост и богатство нашега језика, али је и истовремено снагом свог талента и умења скренуо пажњу на неке од тема која су у центру интересовања културне, књижевне и свеколике јавности.

IX

ПРОФЕСОР Д. ЈАЊИЋ О Т. ПЕТРОВИЋУ -

Стваралаштво једног писца може се посматрати из више углова и на више начина. Оно се, тако, прати кроз осврте, приказе, краће или дуже радове у периодици, у зборницима, кроз критичке студије, монографије. Предмет разматрања може бити читав пищев опус или само једно дело.¹¹

Прилика је да се баца обухватнији поглед на дело писца јесте и обележавање округлих годишњица, животних или радних. Приређују се тада научни или други скупови, а потом се, у зборницима најчешће, објављују радови, односно саопштења са тих скупова. Могући су, дакако, и други поводи и прилике да се сагледа рад једног књижевног ствараоца.

У случају Тихомира Петровића, угледног српског књижевног критичара и историчара, нема неког посебног повода да се нашој културној јавности прикаже његов досадашњи пређени пут у домену науке о књижевности.

(...) Велики број написа произилази очито из чињенице да је Тихомир Петровић са својих *петнаестак дела* – монографија, студија, збирки књижевних огледа и критика и других публикација – *врло плодан писац*. Мада је дијапазон Петровићевих књижевних интересовања вишестран, у средишту његових интересовања налази се књижевност за децу. Дела из ове области највише су скренула пажњу књижевне критике и она су њиховог аутора и афирмисала као једног од најзначајнијих проучавалаца овог сегмента наше књижевности.

Осам Петровићевих студија припадају корпусу књижевне речи за децу и све су оне наишле на повољан пријем код наше критичке мисли. Већ својом првом студијом, *Дете и књижевност - критика о српској књижевности за децу*, Тихомир Петровић је на велика врата ушао у свет ове у нас недовољно истражене литературе. Подухвативши се посла да истражи критичко просуђивање наше дечје књижевности у дијахронијској и синхоронијској равни, он је обухватио и синтетички изложио фазе развоја ове врсте критике и испитао њена обележја и мерила, задржавши се, нарочити, на проблему вредновања уметничких остварења намењених деци и младима. Врло је аргументовано, притом, представио овај вид књижевне критике као посебан литерарни жанр који има своју аутономност, властиту традицију и теоријска начела. У кратким приказима овог Петровићевог дела униосоно је истакнут не само ауторов пионирски подухват у попуњавању крупне празнине у овој области, већ и

¹¹ Предговор проф. др Душана Јањића, Осврти на рад проф. др Тихомира Петровића, редовног професора Учитељског факултета у Сомбору.

научни резултат којим се даје значајан допринос бољем познавању и целовитијем сагледавању српске књижевности.

После обимне монографије, уследиле су, у истој области пручавања, четири омање студије. Књига *Народна књижевност за децу код Срба* састоји се, у ствари, од уводне студије и избора, цветника, из разних врста народног стваралаштва примереног децјем узрасту. У једном врло релевантном приказу, под насловом *Користан зборник радова за децу*, истиче се, посебно, Петровићев поуздан увид у оно најбоље што имамо у народној књижевности. Анализирајући свестрано Змајев опус, не мимоилазећи притом песникове претходнике и наследнике, аутор указује на Змајеву прекретничку улогу у формирању књижевности за децу као независне литературе чији су највреднији саставци имагинација, игра, осећање за лепо, хумор. Као и ова, и наредна Петровићева књига, *Машта и игра*, имала је лепе одјеке у критици. Бацајући поглед на српску књижевност на децу XX века, писац студије обраћа посебну пажњу на дело Десанке Максимовић сматрајући га једним од врхунаца ове врсте литературе. С правом је уочено да ова студија афирмише Петровића као критичара и историчара који књижевност за децу посматрају у светлу модерних књижевних стремљења. Аутор Маште и игре враћа се Десанки Максимовић и у монографији *Српске песникиње за децу* одсликавајући њен портрет децјег песника заједно са још тридесетак поетеса које су целу своју уметност или један њен део намениле најмлађима. Тумачећи, први до сада, овај сегмент српске литературе за децу, и то у двовековном временском луку, од краја XVIII до краја XX века. Петровић се потврђује, како су то критичари студија приметили, као изузетан познавалац правих вредности децје књижевности који је сериозном интерпретацијом, надахнуто и са несвакидашњим жаром, дао још један вредан прилог њеном проучавању. Ова фаза научног рада Тихомира Петровића започета 1996. књигом *Народна књижевност за децу код Срба*, завршава се 2000. године објављивањем монографије *Школски писци* у којој је њен аутор дао портрете 30 српских писаца чије је стваралаштво усмерено према младима. Он је, пише у једном приказу, са немалим успехом синтетички дочарао њихов поетски опус и одредио њихово место у развоју наше књижевности.

Школски писци и четири претходне студије представљају, може се рећи, припрему за обимну монографију, фрагменте велике књижевноисторијске студије која ће се појавити 2002. године под насловом *Историја српске књижевности за децу* и која је, према свим до сада изреченим мишљењима, најбоље Петровићево дело. Оно је привукло и највећу пажњу наших критичара који су у својим написима истицали да је реч о капиталном делу, хвале вредној студији, пионирском пројекту, драгоцену књизи, незаобилазној литератури, значајном и озбиљном доприносу изучавању српске књижевности за децу. Овакве оцене, широко образложене, заслужене су, јер Петровићева Историја је круна његовог

досадашњег књижевног и научног рада. На скоро 600 страница књиге, овај неуморни истраживач је дао свеобухватни, целовити приказ наше дечје књижевности, од њених почетака до краја XX века, приказ који својим опсегом, дубином и домаћајем импресионира читаоце. У књизи је, уз усмену књижевност, обрађено на стотине аутора којима је дато, по заслуги, више или мање места. Осврти на поједине фазе развоја, критичка сагледавања, релевантни закључци, дају Петровићевом делу неспорну вредност и оправдавају суд о његовом капиталном значају. Без претеривања се може рећи да је писац *Историје српске књижевности за децу* не само свестрано осветлио двовековни живот и ток овог виталног огранка наше литературе, већ да га је на најбољи начин афирмисао доказујући његову самосвојност и сваковрсну утемељеност.

Историја српске књижевности за децу донела је њеном аутору престижно признање, Змајеву награду, и то је био повод за неколико интервјуа у периодици са лауреатом, Тихомиром Петровићем. У њима је он, између осталог, изложио разлоге и мотиве који су га руководили да се посвети проучавању литерарне речи за децу и младе, оцртао је, укратко, њене карактеристике, а шире је објаснио и своја поетска начела. Наша штампа је уприличила још неке разговоре са Петровићем, али додела Змајеве награде био је повод да се на научним и стручним радом овог ствараоца баци више светлости.

Године 2005. Тихомир Петровић је објавио још једну књигу која се бави литературом за најмлађе *Књижевност за децу – теорија*, и то је његов нови прилог науци о књижевности. Мада и својим претходним студијама није мимоилазио књижевнотеоријска и естетска питања уметничког стварања за децу, Петровић их у овој књизи подробно и целовито разматра, утемељујући, тако, теорију дечје књижевности као посебну научну дисциплину. Проучавајући својства књижевности за децу, њене теме и облике, аутор *Теорије* се посебно задржао на особеностима овог вида литературе – на машти и фантастици, феноменима игре и хумора. Ни појава ове књиге није прошла незапажено; у једном осврту на њу истиче се да је то дело које спада у темељне вредности нашег критичарског просуђивања за децу у кругу литерарног бележења свега.

Свестрано и темељно проучавање књижевности за децу није омело Тихомира Петровића да се бави и другим видовима стварања, књижевном критиком у првом реду. Већ прва Петровићева написана студија, *Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације*, награђена је 1986. као најбољи магистарски рад на Филолошком факултету у Београду (објављена 1993. под насловом *Велибор Глигорић о реализму*), најавила је његове велике могућности књижевног критичара и есејисте. Огледи и прикази књижевних дела, континуирано објављивање више од две деценије у бројним часописима, зборницима и листовима, оправдавају оцену *Николаја Тимченка*, изнету поводом јубилеја лесковачког часописа

Наше стварање, да је *Петровић данас заузео позицију најмарљивијег и најплоднијег, најкомпетентнијег и најутицајнијег књижевног критичара.*

Тихомир Петровић је до сада објавио три књиге избора из свог плодног есејистичког и књижевнокритичког рада: *Огледи и критике о књижевности и језику* (1994), *Књижевни записи* (2000) и *Књижевни записи II* (2003). Све три књиге показују широк распон његовог интересовања. У огледима, посвећеним књижевним и језичким питањима, Петровић се исказао као истанчан зналац области које испитује, при чему теме које су предмет његовог занимања прелама кроз њему својствен угао гледања. Постојано пратећи и вреднујући нашу савремену књижевну продукцију, аутор *Књижевних записа* испољава особине савесног и поузданог тумача објављених литерарних дела, поетских, прозних, књижевнокри тичких. Његови прикази су пример како се аналитичким приступом, на лапидаран начин, уочава суштина посматраног дела. Ваља нагласити да ни Петровићеве књиге огледа и књижевних критика нису остале непримећене у нашој периодици.

Трећа шира област интересовања Тихомира Петровића јесте беседништво. Године 2003. објавио је књигу *Умеће говорења* а две године касније њено допуњено и проширено издање под називом *Реторика*. У књизи, намењеној првенствено студентима учитељских факултета, Петровић се на прегледан и систематичан начин, бави говором и вештином говорења, сагледавајући теоријске поставке и карактеристике реторике као научне дисциплине и указујући на правила беседништва као примерене реторике.

(...) Не може се, најзад, занемарити ни приређивачка делатност Тихомора Петровића. Приредио је књигу, односно брошуру *110 година Основне школе Радоје Домановић у Бошњацу* (издату 1990), хрестоматију *Сценске уметности* (1996) и *Библиографију радова Момчила Златановића*. Прва књига добила је, 2003. године, хвале вредан наставак у монографији *Основна школа у Бошњацу*. О овој монографији, као и о хрестоматији *Сценска уметност*, изашли су у штампи хвале вредни прикази. Овај кратак преглед делатности Тихомира Петровића заснован је, у највећој мери на оценама изнесеним у књизи састављеној од текстова посвећених његовом књижевном стваралаштву.

(...) Ова књига, наравно, не може заменити књижевнокритичку студију о писцу Историје књижевности за децу и његових других бројних дела, али она се може схватити и као грађа, увод или припрема, па и подстицај за једну такву студију коју Тихомор Петровић својим досадашњим радом већ заслужује.¹²

¹² Проф. др Тихомир Петровић, Наш књижевни тренутак, Помак, Лесковац, бр. 1, октобар-децембар 1996. године.

Х

ЧОВЕК И ДЕЛО - Нова књига угледног професора др Тихомира Петровића „Човек и дело“ (Градска библиотека „Карло Бијелицки“, Сомбор 2016) упечатљива је слика о људима и догађајима, о времену прошлом и садашњим и истовремено још једна потврда умешности аутора да изрекне јасне судове о актуелном тренутку у чијем је средишту – политика! У више тематских целина, проф. Петровић говори о школи, политици, износи своју „живу реч“ и оцене о људима с којима се дружио или је, као универзитетски професор, проучивао њихов рад.

ТИХОМИР
ПЕТРОВИЋ

ЧОВЕК
И
ДЕЛО

ЖБ

На самом почетку ове занимљиве књиге, писане јасним, препознатљивим стилем професора Петровића, дата је упечатљива историјска генеза Основне школе „Радоје Домановић“ из Бошњаца, коју је похађао и из које је понео дивне успомене на учитеље Оливеру и Радосава Кривокапића. Као талентовани истраживач, професор Петровић износи занимљиву генезу историјата самога села Бошњаце, али и школе.

У поглављу „Школа“, Петровић посвећује пажњу неким незаобилазним темама „школског свакодневља“, које је обрадио у прилозима „Сценска уметност у школи“ и „Школска дисциплина“, а ту су и занимљиви текстови „Спомен-дар незнаном учитељу“, „Учитељски (не)познавање“, „Школски трубадури“, „Први сусрет“, „Галерија Педагошког факултета – боја на сомборској културној баштини“.

Професор Петровић отворено („Школска дисциплина“) указују да је својеврсна „ђачка република“ и „анти-школа“ урушила добру педагошку праксу, појефтинила и снизила квалификације, успорила и укочила васпитно-образовна постигнућа. Због тога је, како добро примећује професор Петровић, уследио крах за школу, за ученике, за учитеље или професоре.

У прилогу „Спомен-дар незнаном учитељу“, професор Петровић, као педагог јаснога става, подржао је идеју Драгана Станића, професора и и књижевника, председника Матице српске, да се у Сомбору „граду двоиповековне традиције“, граду у коме су, поред осталих, похађали учитељску школу Јован Дучић и Исидора Секулић, подигне споменик незнаном учитељу.

За педагоге којима је стало до истинског напретка школства у Србији, сигурно ће бити више него занимљив, али и упозоравајући прилог „Учитељско (не)познавање“ („Просветни преглед“, 28. фебруара 2001). Уз оцену да је „учитељ човек богатог знања и широких интересовања“, проф. Петровић с правом уочава: „Бележимо примере необазривости у опхођењу

и неодговорности за изговорену реч. Причају се на часовима вицеви, фамилијарно разговара, често тешачким речником“.

У прилогу занимљивог наслова „Школски трубадури“ (Књижевне новине, јун 2010), проф. Петровић указује да се са децом и младима друже песници „бољег гласа, међу њима уметници речи који се дижу на видуку као школски писци у најбољем смислу речи“, али, закључује угледни професор, „као по неком правилу школској младежи казују своје стихове песници чија крила немају песнички замах, летачи подсечених крила чији стихови не остављају утисак очекивања ваљано обављеног посла.“

У „Првом сусрету“, прилогу који одише топлином и истинском надахнутошћу, проф. Петровић подсећа на речи учитељице да је „школа велика кућа у којој су сва деца браћа и сестре, а учитељица мама која учи и чува.“

У поглављу „Жива реч“ налазе се прилози о Светом Сави, Хансу Кристијану Андерсену, професору Момчилу Златановићу и три уводна слова поводом уручивања награда Културно-просветне заједнице Лесковца, награде која носи Змајево име и награде Филолошког факултета у Београду за најбољи магистарски рад из Фонда „Велибор Глигорић“.

Проф. Тихомир Петровић, као изузетни познавалац српске књижевности, посебно оне намењене најмлађима, свестрано је проучавао дело Светога Саве. „Лик на буквару сваког првака, најумнији српски просветитељ и понос свога народа, Свети Сава је, оцењује проф. Петровић, на врху свих светих у своме роду и свег православља“. Професор Петровић закључује: „Светитеља свога помињемо као најрођенијег и најбољег у нашем роду. Чувамо на њега спомен душама својим, као што се чува пламен на огњушту“.

Поводом четири деценије плоднога рада проф. др Момчила Златановића, у поздравном говору одржаном на Учитељском факултету у Врању 2003. године, проф. Петровић је с правом учео да је „пред нама некабинетски радник, који се не користи туђом имовином, истраживач чија се имагинарна радионица налази на чистом ваздуху, у срцу природе и међу људима.“ Постављајући питање „зашто су Златановићеве књиге као топле погаче које миришу на жито и воду изворску, проф. Петровић истиче да је на то питање најбољи одговор дао проф. Владан Недић. „Златановић је, вели проф. Недић, познавао „до присности живот у једном особеном дијалетском подручју. Његове књиге су топле и зато што су писане магичном, дијалекатском лексиком“.

Проф. др Тихомир Петровић, аутор изузетно значајних дела, међу којима засигурно централно место припада „Историји српске књижевности за децу“, написао је још једну занимљиву књигу у којој су уочљиви, као на брисаном простору, лепршавост и богатство нашега језика, али је и

истовремено снагом свог талента и умења скренуо пажњу на неке од тема која су у центру интересовања културне, књижевне и свеколике јавности.¹³

¹³ *Напомена:* Предговор књизи проф. др Тихомира Петровића „Човек и дело“, Сомбор 2016.